

DÜNYA

1938 yılı dünya madenciliğine ait istatistikî malûmat gelmiştir. Gerek fiat ve gerekse istihlâk ve istihâl rakamları itibarile 1937 yılı seneviyesi altında bulunmaktadır. Fakat sene sonunda son aylardaki istikrar kesbetmiş görünen durum ile yeni seneye daha ümitli olarak girilmişti. Bu ümitleri takviye edecek 1939 yılı ilk iki ayında cihan borsaları henüz bir salâh kaydetmemektedir. Hattâ bakır müstahsilleri aralarında mevcut % 100 olan bakır istihâl kontenjanını 1-3-1939 tarihinden itibaren % 95 e indirilmişlerdir. Bunun başlıca ve tabii sebebi istihlâkin azalmasıdır.

Şimdi vaziveti adetlerle mukayese edelim : 1937 yılından dünya bakır İstihsalı 2.270.035 ton idi, 1938 de bu mikdar 2.098.052 tondur. (Takriben % 10 kadar bir tenakus). Buna karşı tenakus eden stok mikdarını gözden geçirirsek 1937 yılı nihayetindeki mevcut 471.208 ton İken 1938 de 14.040 ton gibi pek âz bir azalışla 457.168 ton olmuştur.

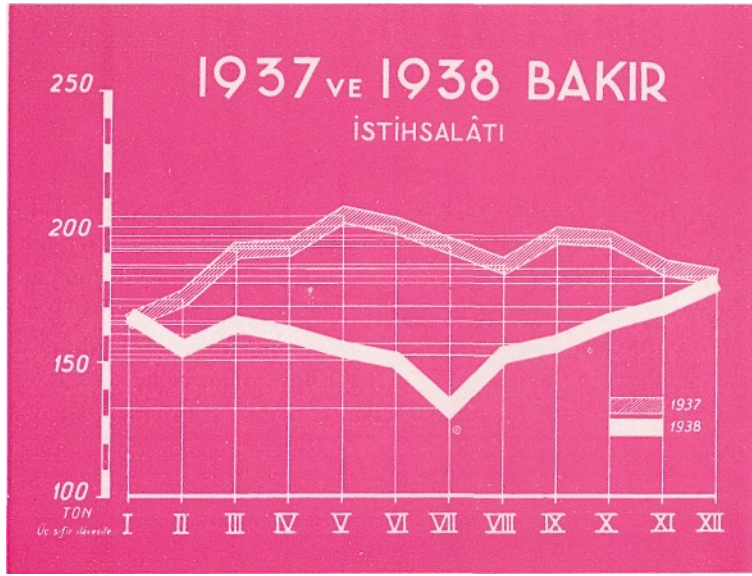
Stokun daha ziyade artırılmıyarak bakır flât durumunun bugünkü şekilde muhafazasında da bakır kartelinin zamanında aldığı tedbirlerle pek büyük rolü olduğu şüphesizdir. Eğer piyasaya başı boş bırakılmış olsaydı, daha feci akibetlere intizar etmek pek tabiidir. Bu noktadan yalnız bakır üzerinde değil, umumî olarak maden sanayiine 1938 yılında kartel, ve sendika gibi teşkilâtlarının müsmer ve faydalı hareketleri olmuştur.

Bakır istihsalinde 1938 de en ziyade tahdidata tâbi kılınan memleketlerin başında Birleşik Amerika gelmektedir.

Birleşik Amerikanın 1937 istihsalı 839-344 şort ton İken, 1938 de 645.000 şort tondur. Şili de bir sene evvelkine nazaran istihsalât tenakusu takriben 100.000 ton kadardır. Diğer memleketlerde görülen istihâl tenakusları hemen gayrı mahsus denecek kadar az olup Yuğoslavyaya, Rusya ve Japonya'nın istihsalin artmıştır.

Bakırın istihlâk veziyetine gelince : 1937 dünya bakır istihlâki 2.174.500 ton İken bu mikdar 1938 de 2.030.000 metrik tona düşmüştür. İstihlâkte de istihâl gibi en büyük tenakusu gösteren Birleşik Amerlkadır. Maamafih diğer memleketlerde de umumiyet üzere bakır sarfiyatı tenakus etmiştir. Yalnız Almanya istihlâkinde çok mühim denecek bir artış kaydetmektedir. 1937 yılında umumî istihlâk 245.000 ton İken 1938 de bu miktar 420.000 tonu bulmuştur. Almanyadan gayrı istihlâki artan memleketler ehemmiyeti sırasile Japonya, S. Rusya ve Çekoslovakya'dır. .

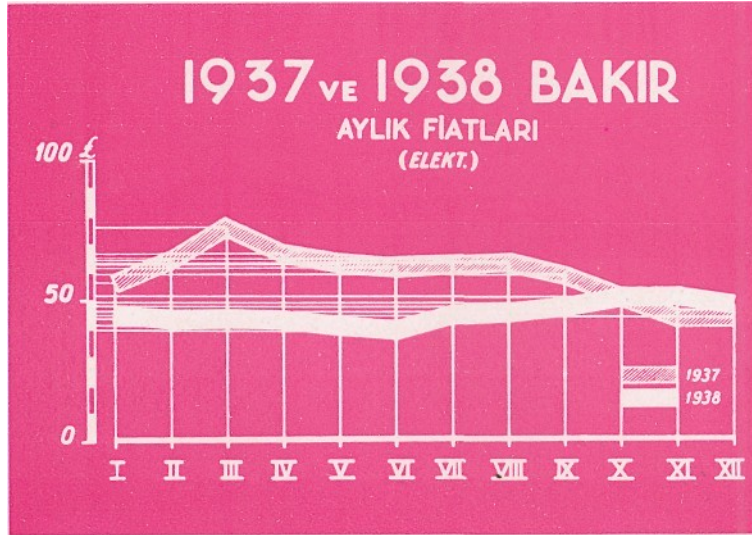

larda bir tereffü göstererek teşrin ayları vasatîsi 51 İngiliz lirasını dolaştıktan sonra 1938 son ayı 48,98 olmuştur. Yalnız burada şunu da ilâve etmek lâzımdır ki, bakır piyasası yükselirken Londrâda altında kıymetlenmiştir. Binaenaleyh, 1938 ilk ve son ayı fiyat vasatîsindeki 3 İngilizli aşan miktar hakikatte mevcut değildir. Aradaki bu fark altın artışı ile kapanmaktadır.

1939da bakırın fiyatına gelince .-Elektrolitik bakır birinci ayın ikinci gününde 50. 7/6 olan fiyat ayın 10 unda bir tenezzül göstererek 49 İngiliz olmuş ve hafif temevvüçlerle 31-1-1939 da 48. 15/- olarak kapanmıştır. Standard bakır fiyatı birinci ayın ikinci gününde 44. 11/3 iken son günü 42.18/9 ile kapanmıştır,

Şubat ayı zarfında maden fiyatları büyük bir tahavvül göstermemektedir. Ayın birinci günü 42. 16/10 1/2 ı fiyat kaydeden standart bakır ayın 6 ve 7 inci günlerinde 43 İngilizli aştıktan sonra

Fiyat vaziyetine gelince : 1937 ilk ayında elektrolitik bakır 56,37 olan fiyat martta 76 İngiliz lirasına kadar çıkmış müteakip aylarda 60 İngiliz lirası etrafında seyrederek birinci teşrinde 50 İngiliz lirasına düşmüş, ve birinci kânunda daha ziyade tenezzül göstererek vasatî fiyat 44.88 sterling olmuştur.

1938 de ise ilk ayda 45,38 vasatî fiyat kaydeden elektrolitik bakır birkaç ay 43 etrafında seyrettikten sonra hazıranda 39,41 sterling olmuş ve müteakip ay-

larda bir tereffü göstererek teşrin ayları vasatîsi 51 İngiliz lirasını dolaştıktan sonra 1938 son ayı 48,98 olmuştur. Yalnız burada şunu da ilâve etmek lâzımdır ki, bakır piyasası yükselirken Londrâda altında kıymetlenmiştir. Binaenaleyh, 1938 ilk ve son ayı fiyat vasatîsindeki 3 İngilizli aşan miktar hakikatte mevcut değildir. Aradaki bu fark altın artışı ile kapanmaktadır.

1939da bakırın fiyatına gelince .-Elektrolitik bakır birinci ayın ikinci gününde 50. 7/6 olan fiyat ayın 10 unda bir tenezzül göstererek 49 İngiliz olmuş ve hafif temevvüçlerle 31-1-1939 da 48. 15/- olarak kapanmıştır. Standard bakır fiyatı birinci ayın ikinci gününde 44. 11/3 iken son günü 42.18/9 ile kapanmıştır,

Şubat ayı zarfında maden fiyatları büyük bir tahavvül göstermemektedir. Ayın birinci günü 42. 16/10 1/2 ı fiyat kaydeden standart bakır ayın 6 ve 7 inci günlerinde 43 İngilizli aştıktan sonra tekrar ufak bir sukutla 41-42 arasında dolaşmış ve 28 inci günü 41. 13/1 1/2 İngiliz lirası fiyatla kapanmıştır. Elektrolitik bakırın fiyatı ise birinci günü 48. 15/- İngilizken her zaman olduğu gibi Standard bakır takip ederek ay sonunda 47. 10 — İngiliz lirası olmuştur. Mart başlangıcındaki yine selaha doğru yüz tutub ayın birinci günü 48. -/- İngiliz lirası, elektrolitik bakırın bütün ay 48in üstünde bir fiyat seyri takip ederek 31-3- 1939 da

49. —/— sterling olmuştur. Standart bakırın fiyatı birinci günü 42. 6/10 1/2 j iken ayın son günü 43. 4/4 1/2 sterling olmuştur.

1939 yılında bakırın istihsal ve istihlak durumuna gelince : İkincikânun ayında umumî istihsal yekûnu 175 şort ton olup, şubat ayında ise 161.742 şort tondur.

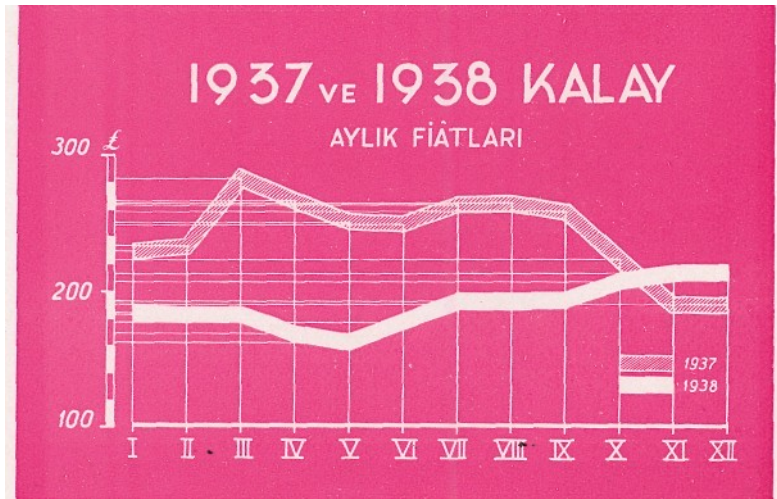
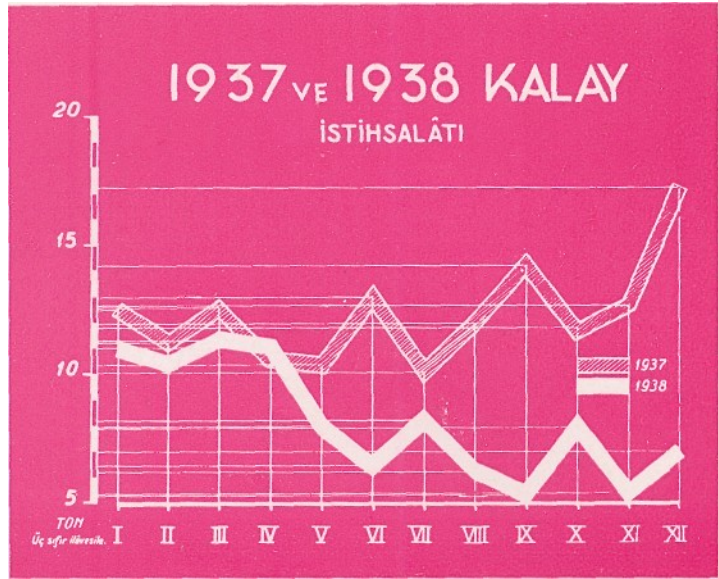
İkincikânunda istihlak yekûnu 150.589 şubatta 149.598 şort tondur. Bu adetler gösteriyor ki son iki ayda yeniden bir stok tezayüdü olmuştur ki, kartelin istihsal kontenjanının bu suretle % 5 daha indirilmesi sebebi tezahür eder.

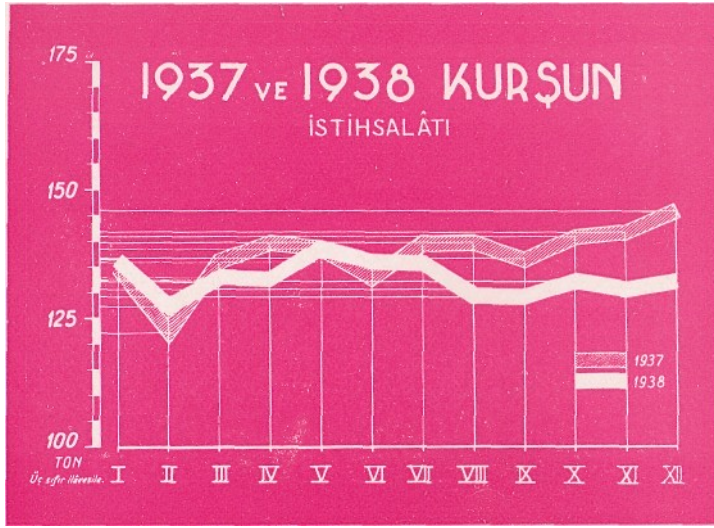
Kalay:

Bu cevherin 27-11-1929 tarihindenberi kartel teşkilâtile istihsalini istihlâke uydurması feci akıbetlerden korumuştur, istihsalin ehemmiyetli bir surette tahdit edilmesi yüzünden 1938 mayısında 153 sterling olan fiyat 12 inci ayda 214. 6/3 ü bulmuştur. Kalayın 1938 de azamî fiyatı 216. 12/6 olup en aşağı fiyat de 153. 6/3 tür.

1939 senesinde birinci ayın ikinci gününde 217. 5/- ingiliz lirası olan fiyat ikinci 15 gün de bir ingiliz liralık ahavvülle aynı seviyeyi muhafaza etmiş yalnız ay sonlarında doğru sukut alâimi göstererek 26-1-1939 da 208. 17/6 olmuş ise de tekrar tereffü ederek 31 tarihinde 216. 7/9 u bulmuştur.

Şubat ayında 216. 2/6 ingiliz lirası olan kalay fiyatı ay nihayetinde tenezzül göstererek 213. 15/- sterline düşmüştür. Martta kalay fiyatı yeniden salah asarı göstererek birinci günü 214. 17/6 ingiliz lirasından, hafif temevüücüne rağmen bir istikrar göstererek 31-3 1939 tarihinde 215. 2/6 olmutur.

gösteren memleketlerin başında % 34 ile Japonya gelmekte, bir sene evvelkine nisbeten İtalyada % 29, Almanyada % 9 fazla sarfiyat olmuştur.

Kurşun ve çinko :

1938 senesinde kurşun fiyatı 1935 senesindenberi hiç düşmemiş olduğu 13.3/9 sterling gibi bir asgarî fiyat kaydetmiştir. 1938 senesi eylül ayında bakır kartelini takliden (Kurşun müstasilleri İttihadı) tesis edilmiştir. Kurşun kartelinin kat'î karar belli olmamakla beraber kurşun fiyatını 18 insiliz lirasının etrafında tutulması düşünüldüğü sövlenmektedir. Kısa bir mazisi olmakla beraber kartelin vaziyeti sağlam görülmektedir.

1938 senesinde umumî istihsalât 1.657.000 ton olup bu mikdar bir sene evvel 1.711.279 ton idi. 1938 senesinde aylık vasatı olarak kurşunun kaydettiği fiyat birinci ayda 16,13 iken hazirana kadar muntazam bir sukut göstermiş, birincikânun 1938 de 15.10 ingiliz lirası olmuştur.

1939 un ilk ayının ikinci günü 15.9/44 ingiliz olan fiyat son gün 14.15/— olarak kapanmıştır, bu senenin ikinci ayında 14 ingiliz etrafında istikrar göstererek mart ayında da aynı seviyeyi muhafaza etmiş ve martın 31 inci günü Londra borsası kursuna 14. 6/10_{1/2} ingiliz lirası kıymet biçmiştir.

Çinkoya gelince : Bu maden de 1938 senesini

müsait bir vaziyette geçirmemiştir. 1938 bidayetinde 14,99 İngiliz lirası olan fiyat Mayıs ve Haziran aylarında 12 İngiliz lirasına kadar düşmüş, Eylül ve Teşrin aylarındaki yükseliş kabiliyetine rağmen 12 inci ayda kaydettiği aylık fiyat vasatı 13,7 sterlingdir.

1939 senesine gelince : Bu senenin birinci ayın ikinci günü Londra borsasında 14. 2/6 sterling fiyat bulan çinko ay içinde hafif temevvücler göstererek 31-

1-1939 da 13. 15/7 1/2 a düşmüştür. Şubat ayında ise bu fiyat zafı devam etmiş 13 İngiliz etrafında durmuş ve Mart ayında ayın büyük bir tahavvül göstermiyerek birinci günü 13. 11/101/2 ve son günü de 13. 9/4 1/2 olmuştur.

Çinko fiyatının fiyatın bu vaziyetine kartelin müessir olmamasında başlıca sebep İngilterenin ithalât gümrüğünü arttırmak teşebbüsü olduğu söylenmektedir,

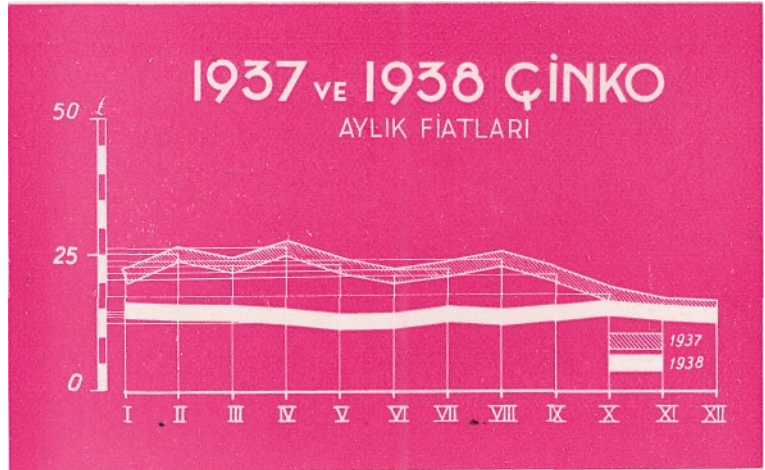
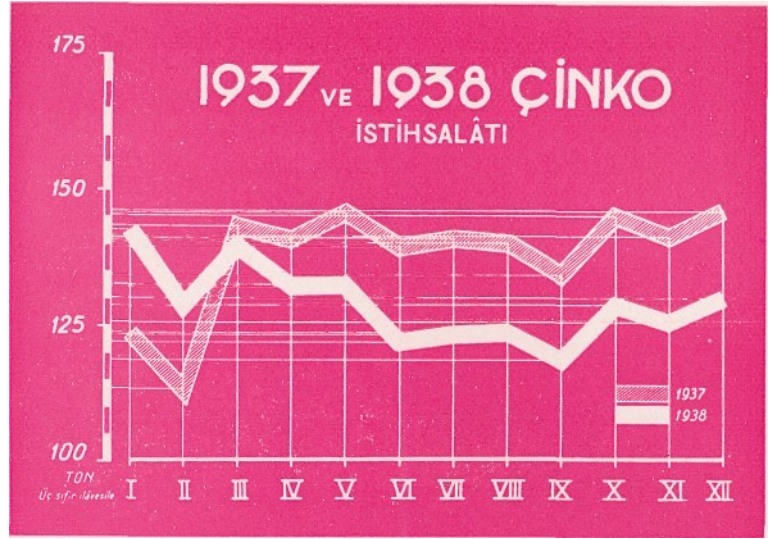
Çinko istihsalâtı da 1938 senesinde diğer madenlerde olduğu gibi tenakus göstermiş. 1937 dünya umumî istihsalâtı 1.668.653 iken 1938 de 1.576.635 tona düşmüştür.

Altın

Son kriz yıllarının bile istihsal rakamını küçültemediği cevher altındır. Her sene bir yıl öncekine nazaran rekor teşkil etmektedir. 1937 yılında dünya altın istihsalı 34.983.574 onz idi. 1938 de bu miktar 37.109.391 onz olmuştur, ki her seneki gibi bir yıl öncekine, ve şimdiye kadar kaydedilen istihsal rakamlarına nazaran bir rekor teşkil etmektedir.

Müstahsiller arasında birinci safta bulunanlar sırası ile Afrika, Cenubî Afrika, Şimalî ve Birleşik Amerika, S. Rusyadır. Bir sene öncekile mukayese edildiği zaman istihsalâtında tenakus gösteren hiçbir memleket yoktur.

1938 yılında altın kıymeti cevher lehine olmak

üzere oldukça taavvül göstermişti. Senenin ilk aylarında 139 şilin olan fiat mayıs ve temmuz aylarına kadar 140 etrafında dolaştıktan sonra ikinci teşrin ayında 150 şilini bulmuştur. Birinci kânun ayında ise 148 ile 149 arasında Londra borsasında fiat bulmuştur. 1939 yılında altın 148 şilin etrafında olan istikrarını muhafaza etmektedir.

Demir ve çelik :

Fiat istatistiklerinden anlaşıldığına göre son 6 sene zarfında demir fiatlerinde bir artış kaydetmektedir.

Son 6 sene zarfında dükme demir fiatlerinin yükselmesi,

Beher L. Tonu	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Cleveland No. 3 Ş/P	60/11	66/7	67/10	73/2	95/5	109/-
Northern No. 2	17,79	20,08	20,56	21,56	21,50	25,41
Çelik fiatları vasatileri	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Ağır çelik rayları Ş/P	160/-	163/6	170/-	169/-	192/2	202/6
Çelik rayları	26	29,23	27,26	29,75	36,48	35,44

Buna rağmen 1938 senesinde bilhassa Amerikada demir sanayii müşkül günler geçirmiştir. Umumî istihsalât 1937ye nisbeten bir tenakus göstermiştir.

1938 de dünya demir ve çelik istihsalatı

1000 ton üzerinden

	Döküm demir		Ham çelik	
	1938	1937	1938	1937
Avrupa	55.430	58.989	70.300	74.530
Amerika	20.360	38.911	30.490	53.099
Asya	5.200	5.155	7.050	6.960
Avustralya	900	850	900	900
Cenubi Afrika	300	276	400	337
Yekûn	82.190	104.181	109.140	135.826

1939 senesinde Amerikadaki demir sanayii çalışma kapasitesi artarak % 55 i bulmuştur. Halbuki 1938 de aynı zamanda tekabül eden nisbet % 30 arasında idi. Amerika hurda demir ticaretinde bir küşayış göze çarpmaktadır.

Bürüksel demir borsasında da mart ayı zarfında talep gün geçtikçe çoğalmaktadır. İngilterede de elyevm demir sanayiinin çalışma kapasitesi % 55-57 yi bulmuştur. Halbuki bu nisbet 1938 senesi nihayetinde % 40- şubatta başında ise % 55 i bulmuştur.

Kömür:

Taşkömürü istihsalâtında 1932 yılındanberi devam eden tezeyüt 1938de yeniden bir tenakus göstermiştir. Bunda başlıca âmil Birleşik Amerika devletleri istihsalinin 446.000.000 tondan 35i milyon tona düşmüş olmasıdır, Avrupa vesair memleketlerde istihsal bir sene evvelkine nazaran bir tenakus kaydetmediği gibi Çekoslovakyanın 3 milyon tonluk istihsal noksanîsini istisna ederse diğerleri hafif bir tezeyüt de kaydetmektedir.

Şu kısa izahattan sonra dünya kömür istihsalinin vaziyetini senelere nazaran görelim.

1913-38 senelerinde dünya taş kömür ve linyit istihsalâtı

(Milyon ton üzerinden)

Seneler	Taş kömür	Linyit	Yekûn
1913	1216,3	128,8	1345,1
1929	1325,1	232,4	1557,5
1930	1216,8	197,3	1414,1
1931	1071,6	184,6	1256,2
1932	952,1	172,7	1124,8
1933	997,6	177,3	1174,9
1934	1091,3	191,7	1283,0
1935	1126,8	205,3	1332,1
1936	1125,8	225,5	1451,3
1937	1290,0	253,6	1543,6
1938	1192,7	264,4	1457,1

Linyit istihsalinin tezeyüdünde de başlıca âmil Almanyadır. Dünya istihsalinde mevkiini hergün biraz daha kuvvetlendiren Almanya 1938 istihsali 201 milyon ton ile umumî istihsalâtın % 76 sini temin etmektedir. Bu mikdar bir sene evvel 187.9 milyon ton idi.

Taşkömürünün fiyat vaziyetine gelince : Umumî harpten evvelkine nazaran bu günkü satış fiyatları % 35-40 kadar yükselmiştir. Fakat son senede kömür fiyatında umumî olarak bir tenezzül göze çarpmaktadır, işte İngiliz kömürlerinin 1938 senesi zarfındaki fiyat tebeddülleri:

	2 inci kânun	Haziran	1 inci kânun
Endüstri kömürü			
Blyth en âlâ	207/-	18/6	18/9
Durham en âlâ	237/-	207/-	19/6
Blyth ufak	197/-	17/3	17/6
Gaz kömürü			
En âlâ	22/-	19/9	19/4
Hususi	22/6	20/3	19/6
Alalade	21/6	19/3	18/9
Kok imali için	22/6	19/9	19/-
Bunker kömürü			
Durham âlâ	22/6	19/9	19/6
II inci nevi	- 21/-	19/3	19/-
Kok Pateat nevi	42/6	34/-	28/-
Gaz nevi	1/-4	31/-	31/6

1939 da taşkömürü liatleri ikinci kânuna nazaran şubatda vasatı olarak long ton başına 4. 3/4 pens yeniden düşmüştür.

Gerek kömür ihracat hisselerini tesbit ve gerekse fiatı rekabetten korumak maksadile kartel teşkili için 1934 denberi yapılan teşebbüsler 1938 de ümitli bir safhaya girmiştir. Bu hususta şimdiye kadar yapılan temaslar neticesinde ihracat hissesi taksimatı olarak İngiltereye % 52, Almanya % 30 ve diğer memleketlere de % 18 terkedilmektedir.

Bu nisbet üzerinde mutabık kalan murahhaslar hisselerine esas alınacak senelerde ihtilâf çıkmış Almanya son 1937 yılı ihracat yekûnunun baz olarak alınmasında ısrar etmiş ise de müzakereler neticesinde 1929-1937 yılları vasatisinin ihracat yekûnunun hisse tevziatına esas olacağına mutabakat hâsıl olduğu söylenmektedir.

Petrol:

Petrolün yıllardanberi ilk defa ve 1938 senesinde inkişaf seyrinde bir sarsıntı olmuştur. M. T. A. sayfalarında petrol durumunun sağlamlığından bahsederken bunun nihayet bir haddi tasavvur edilerek bu hızı ne vakte kadar aynı seyri muhafaza edeceğini teemmül etmiş idik.

Ham petrol fiatlarında eylül ve teşrin aylarında % 19 nisbetinde bir tenezzül olmuştur. Ağır benzin fiatleri birinci kânun nihayetinde % 8 ve mazot fiatleri ise 1937 ye nisbeten % 37 düşmüştür. Romanya petrol fiatleri için de 1938 temevvüclü bir yıl olmuştur. Romanyada mazot fiatlerinde seri bir tarzda 1938 ilk 6 ayında 1937 ye nazaran % 43 bir tenakus göstermiştir.

Petrol navlununun fiatları da ehemmiyetli mikdarda ucuzlatılmıştır. Maamafih 1938 yılı nihayetinde ve 1939 başlangıcında istihsâl arttığından fiatlar yeniden sağlamlığa yüz tutmuştur.

istihsâl vaziyetine gelince : 1937 senesinde 280.975.000 ton olan istihsâlât 1938 de 271.36.3000 tona düşmüştür. Bu düşüş bir sene evvelkine nazaran % 3,4 bir noksandır.

istihsâldeki noksan Birleşik Amerikanın % 5,2 Meksikanın % 28,9 Romanyanın % 7,7 bir sene öncekinden az petrol temin etmelerinden ileri gelmiştir.

istihsâl tezayüdü gösteren memleketler ise % 3,2 Rusya % 8,4 Bahreyn, % 156,8 Kanada, % 29,5 Mısır, % 28,6 Almanyadır.

Dünya petrol istihsâlinin son 7 senesini aşağıya yazıyoruz:

Seneler	Bin metrik ton hesabı	1932 100 iken
1932	179.905	100.0
1933	196.694	109.3
1934	208.261	116.3
1935	226.472	125.9
1936	247.130	137.4
1937	280.975	156.2
1938	271.362	150,8

M. T. A.